

MOT ETT KLIMATSMART LANTBRUK

SOCIOEKONOMISKA STRATEGIER

UTGIVARE

IFOAM EU

Rue du Commerce 124, BE - 1000 Brussels, Belgium

Phone: +32 2280 1223 - Fax: +32 2735 7381

info@ifoam-eu.org

www.ifoam-eu.org

Författare: Bioland: Sigrid Griese, FiBL: Lin Bautze, IFOAM EU: Ann-Kathrin Trappenberg, Stephen Meredith, Eric Gall and Joanna Wierzbicka

Produktionssupport: Magdalena Wawrzonkowska and Eva Berckmans

Språkredigering: Alastair Penny – www.pennyweb.eu

Översättning: Ekologiska Lantbrukarna

Layout: fuel. – www.fueldesign.be

Foton: Team Kornkammer Haus Holte: framsida, Kjell Sjelin: innehållsförteckning, Stephanie Fischinger: sida 6 och 14, AgroCO2ncept: sida 9 och 18-19, Ann-Kathrin Trappenberg: sida 10, Wessanen: sida 12, Deutscher Verein für Landschaftspflege: sida 15, Laura Ullmann: sida 20

Figurer: sida 2: PlanGreenIllustration, 2017, sida 5, 7 and 17: SOLMACC

PARTNERS

FINANSIERING

Den här broschyren är en del av projektet SOLMACC och har utvecklats med bidrag från EU:s finansiella instrument LIFE samt Mercator Stiftelsen i Schweiz. Författaren bär ensam ansvaret för innehållet och åsikter som uttrycks är författarens egna. Europeiska kommissionen är ej ansvarig för någon användning av den information som ges i broschyren.

FÖRKORTNINGAR

CSA – Community Supported Agriculture, Andelsodling

SOLMACC – Strategies for Organic and Low-input farming to Mitigate and Adapt to Climate Change

Är du intresserad av det här projektet?

Besök www.solmacc.eu

INNEHÅLL

Klimat i förändring: en utmaning för lantbruket	4
Klimatsmart lantbruk: socioekonomiska effekter och lantbrukarnas drivkrafter	6
Ekonomi – Nya affärsmodeller för ett lönsamt klimatarbete	8
Goda exempel: Flaachtal– Att marknadsföra klimatsmart lantbruk	9
Bättre kommunikation	10
Kompetensöverföring lantbrukare-rådgivare-forskare	10
Kommunikation genom hela värdekedjan	12
Goda Exempel: Ekologisk dag på Wessanen	12
Jordbrukspolitik idag och imorgon – En politik som hjälper lantbruket agera	13
Goda exempel: Bonus för kollektiva nyttigheter – att sätta pris på ekosystemtjänster	14
Sammanfattning och diskussion	17
Källor och fördjupning	19

KLIMAT I FÖRÄNDRING: EN UTMANING FÖR LANTBRUKET

Klimatförändringarna utgör en verklig utmaning för lantbruket, inte bara i andra delar av världen utan även på den europeiska landsbygden. Den här utmaningen uppmärksammas av politiska initiativ som de nya globala målen för hållbar utveckling och Parisavtalet, och de första stegen i arbetet har tagits. Till de allvarligaste effekterna av ett förändrat klimat hör skördeförluster, permanenta skador på naturresurser och förlust av ekonomisk bärkraft. Skördevariationer från år till år förväntas öka över hela Europa till följd av extremväder och andra faktorer som skadedjur och sjukdomar.

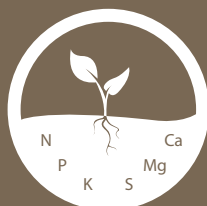
Samtidigt som vi försöker anpassa oss till effekterna av ett förändrat klimat måste vi också göra vårt yttersta för att förebygga dem. Jordbruket, speciellt de mer intensiva produktionssystemen, står för betydande bidrag till utsläppen av växthusgaser. Inom Europa är jordbrukets andel av utsläppen ungefär 10%.¹ Dessutom står utsläpp från avskogning för bete eller grödor för omkring 12% av världens samlade utsläpp. Hela matsektorn (inklusive utsläpp från avskogning och förändrad markanvändning, produktion av kemikalier, bearbetning, transporter, avfall med mera) beräknas stå för mellan en tredjedel och hälften av de globala utsläppen av växthusgaser.²

¹ DANILA, A. M., FERNANDEZ, R., NTEMIRI, S., MANDL, N. & RIGLER, E. 2016. Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2014 and inventory report 2016: Submission to the UNFCCC Secretariat. EEA Report No 15/2016. European Commission, DG Climate Action, European Environment Agency, Brussels.

² MULLER, A., BAUTZE, L., MEIER, M., GATTINGER, A., GALL, E., CHATZINIKOLAOU, E., MEREDITH, S., UKAS, T. & ULLMANN, L. 2016. Organic Farming, Climate Change Mitigation and Beyond – Reducing the environmental impacts of EU agriculture. FiBL and IFOAM EU. http://www.ifoam-eu.org/sites/default/files/ifoameu_advocacy_climate_change_report_2016.pdf

FIGUR 1:

DE FYRA OMRÅDEN VI JOBBAR MED PÅ SOLMACC-GÅRDARNA

CIRKULATION
AV VÄXTNÄRING

OPTIMERAD
VÄXTFÖLJD

REDUCERAD
JORDBEARBETNING

AGROFORESTRY

Det krävs en gemensam insats för att minska den här andelen, och ekologiskt jordbruk kan leda vägen i det arbetet. Samtidigt som jordbruket ofta ses som en del av problemet kan det också vara en del av lösningen. Ju fler lantbrukare som praktiserar klimatsmarta metoder desto bättre kan vi förebygga klimatförändringar. Samtidigt får inte introduktionen av klimatsmarta metoder leda till lägre intäkter och sämre ekonomi för lantbrukarna. Införandet av klimatsmarta metoder, som en del av ett bredare hållbarhetsarbete, bör istället ses som det bästa sättet att stödja motståndskraftiga lantbruksföretag och öka samhällets förväntningar på jordbruket med avseende på klimatförändringar.

Projektet **SOLMACC** (Strategies for **O**rganic- and **L**ow-input-farming to **M**itigate and **A**dapt to **C**limate **C**hange) har som mål att demonstrera vilken skillnad klimatsmarta metoder kan göra. Vi förordar en bredare spridning av åtgärder inom fyra områden (se figur 1) som kan bidra till att EU når sina klimatmål inom livsmedel och lantbrukssektorn. Samtidigt studerar vi ekonomiska effekter ute i på gårdarna relaterade till klimatåtgärder.

Tolv motiverade ekologiska gårdar bildar ett demonstrationsnätverk med fyra gårdar i varje land (se karta 1). Gårdarna bidrar med mark, utrustning och sitt eget arbete och delar sina erfarenheter av att implementera ny kunskap. Utan deras bidrag skulle projekt som SOLMACC inte vara möjliga.

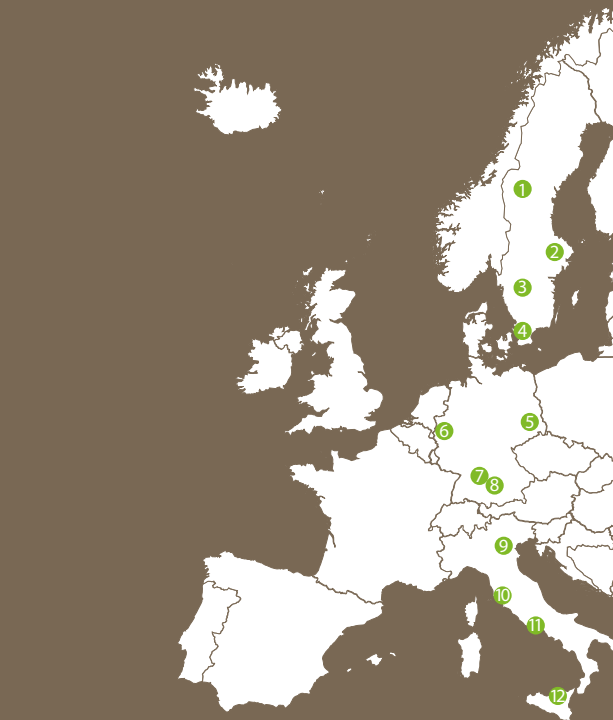
Varje gård implementerar åtgärder inom fyra olika områden (se figur 1) som utvärderas utifrån deras potential till minskade utsläpp och klimatanpassning liksom deras socioekonomiska och tekniska genomförbarhet.

Den här broschyren presenterar resultaten från ett rundabordssamtal som hölls i Nuremberg, Tyskland i februari 2017. Vid mötet deltog europeiska experter inom jordbruksforskning, rådgivning, handel och livsmedelsindustri för att samtala kring hinder för ett bredare införande av klimatsmarta jordbruksmetoder liksom strategier för att övervinna dem. Broschyren ger en översikt över hur ett klimatsmart lantbruk kan göras ekonomiskt bärkraftigt och hur hinder såsom brist på information eller politisk support kan övervinnas. Den betonar också vikten av en stöttande policymiljö för att bättre stimulera spridningen av mer miljövänliga och klimatsmarta metoder som en del av övergången till mer uthålligt lantbruk.

Införandet av klimatsmarta och bärkraftiga odlingssystem kräver gränsöverskridande insatser. Därför riktar vi oss till både bönder, lantbruksorganisationer, rådgivare och rådgivningsföretag, förädlare, handel, konsumenter och beslutsfattare. Broschyren finns tillgänglig på engelska, svenska, italienska och tyska.

KARTA 1:

SOLMACCS DEMONSTRATIONSGÅRDAR

1 Hallen
Trägsta Gård	7 Aichach
Biolandhof
Kreppold
2 Vattholma
Hånsta Östergärde	8 Schwabmünchen
Pfänder Hof GbR
3 Töreboda
Sötåsens
Naturbruksgymnasium	9 Verona
Azienda Agricola
Biologica Fontanabona
4 Kvidinge
Körslätts Gård	10 Montevarchi
Azienda Agricola
Mannucci Droandi
5 Neißeaue -
Klein-Krauscha
Gut Krauscha	11 Fiumicino
Azienda Agricola
Biologica Caramadre
6 Dortmund
Kornkammer Haus
Holte GbR	12 Monreale
Aziende Biologiche
Tamburello

KLIMATSMART LANTBRUK

SOCIOEKONOMISKA EFFEKTER OCH LANTBRUKARNAS DRIVKRAFTER

Jordbruket är en av de mest sårbara ekonomiska sektorerna, och förändringar av klimatet kommer ha en stor påverkan på produktionen. Priser, volymer och kvalitet kommer påverkas av ett förändrat klimat såsom extrema temperaturer, förändrade nederbördsmonster och ökad tryck från skadegörare och sjukdomar. Det här kommer påverka både lantbrukarnas ekonomi liksom livsmedelssäkerheten inom EU.³

Klimatsmart lantbruk, till exempel i form av de åtgärder vi jobbar med inom SOLMACC, ekologisk odling i allmänhet eller andra agroekologiska system ger hållbara sätt för lantbrukarna att anpassa sig till klimatförändringar samtidigt som dom minskar utsläppen från sin produktion. Men om klimatsmart lantbruk ska kunna bli ett etablerat sätt att minska utsläppen inom EU måste åtgärderna leverera tillräckligt med inkomster för lantbrukarna. Om deras inkomster minskar är den ekonomiska hållbarheten inte garanterad och risken är att lantbrukarna går tillbaka till

icke uthålliga metoder igen. De klimatsmarta metoderna måste därför säkra gårdens intäkter genom att öka avkastningen och/eller minska produktionskostnaderna och/eller exploatera nya marknadsnischer och leda till ökad värde på produkterna. Idag negligerar ofta marknaden värdet av de ekosystemtjänster som tillhandahålls av lantbrukare som praktiserar klimatsmarta metoder. Det betyder att kostnaden för klimatsmarta metoder inte reflekteras i nuvarande priser.

Med hjälp av ett frågeformulär till de deltagande gårdarna har SOLMACC utvärderat den ekonomiska potentialen för sina åtgärder. Alla gårdar rapporterade att de kunde upprätthålla sina skördenivåer medan de implementerade de nya åtgärderna. I vissa fall, särskild för åtgärder inom området kretslopp av växtnäring och optimerade växtföljder, kunde de till och med höja sin skördar med mellan 1% och 10%. Samtidigt var det en del av åtgärderna som kunde leda till högre produktionskostnader.

³ FAO 2016. THE STATE OF FOOD AND AGRICULTURE - CLIMATE CHANGE, AGRICULTURE AND FOOD SECURITY. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.

Tre huvudfaktorer analyserades: driftskostnader (till exempel bränsle), kostnader för insatsvaror (till exempel utsäde) och arbetskostnader. En del åtgärder ledde till minskade kostnader för drift och insatsvaror, men ökade arbetskostnader (framförallt inom agroforestry) kunde minska det ekonomiska nettot.

Gårdarna fick också frågan om deras ekonomiska resultat hade förändrats genom att de deltog i projektet. Drygt hälften (6 av 11) såg ingen förändring, men fem gårdar hade ökat sitt resultat. Två gårdar rapporterade ökning på 1-10%, tre stycken ökning på över 10%. Detta till trots var det bara två av lantbrukarna som angav att deras motivation kom från att maximera sina intäkter, möta konsumenternas efterfrågan eller politiska krav i landsbygdsprogrammet.

Vilka andra faktorer utöver intäkter påverkar lantbrukares beslut om att introducera nya klimatsmarta jordbruksmetoder? SOLMACC-gårdarna fick frågan vilken deras drivkraft var i arbetat att utveckla klimatsmarta metoder på sin gård. De flesta av gårdarna (10 av 11) svarade att det var motiverade av att skapa långsiktig hållbarhet.

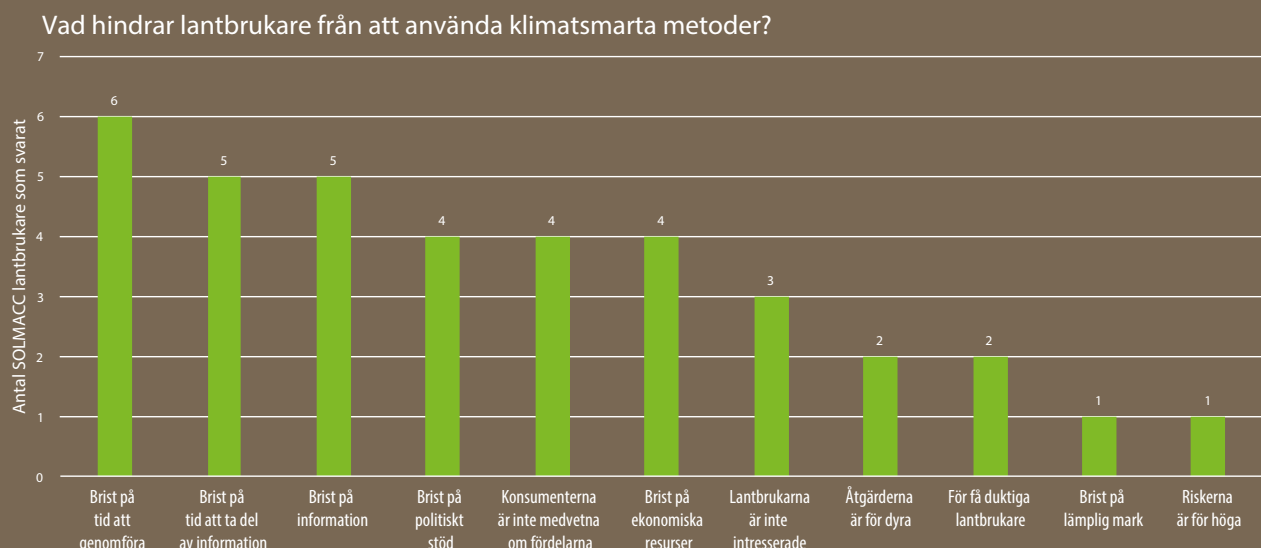
De anser att klimatförändringar är ett faktor att ta hänsyn till i deras långsiktiga vision för hållbarhet. Eller som Ylva och Kjell Sjelin (Hånsta Östergärde, Sverige) skriver: "Jordbrukets utmaningar är att (1) reparera de livsupprätthållande systemen som till exempel ett stabilt klimat, och (2) utvecklas vidare från att bara producera mera. Vi vill vara en del i det arbetet"

Andra uttryckte att kärnan i deras motivation ligger i att skydda markbördigheten (9 av 11), speciellt som en strategi för klimatanpassning. "Genom att delta i SOLMACC-projektet hoppas jag kunna hitta bättre anpassade sätt att sköta min växtproduktion. Dessutom är mätningarna och analyserna av klimateffekterna av min verksamhet mycket intressanta" (Dirk Liedmann, Kornhammer Haus Holte, Tyskland)

När gårdarna fick frågan vad de i nuläget såg som största hinder i införandet av klimatsmarta jordbruksmetoder angav de brist på tid och finansiella resurser (för till exempel investeringar i maskiner), liksom begränsad tillgång på information, politisk stöd och medvetenhet hos konsumenterna som avgörande faktorer (se figur 2). Det här är saker som behöver beaktas när forskare, rådgivare och beslutsfattare vill skapa motivation hos lantbrukarna.

FIGUR 2:

RESULTAT FRÅN SOLMACC:S FRÅGEFORMULÄR: VAD HINDRAR LANTBRUKARE INOM EU FRÅN ATT ANVÄNDA KLIMATSMARTA METODER?

EKONOMI

NYA AFFÄRSMODELLER FÖR ETT LÖNSAMT KLIMATARBETE

En strategi för att uppmuntra fler att använda klimatsmarta jordbruksmetoder är förklara hur de kan ge ekonomiska fördelar för lantbrukaren – det vill säga hur eventuella kostnader med metoden kan kompenseras med hjälp av andra affärsmodeller. Klimatsmarta metoder kan öppna upp nya marknadsnischer. Under rundabordssamtalet försökte de deltagande experterna lista denna potential. De diskuterade lösningar som klimatmärkning, B2B (business to business) investeringar och hur man kan stärka regionala värdekedjor och de olika rollerna i livsmedelskedjan.

Samtidigt är det avgörande att identifiera win-win möjligheter för lantbrukarna, såsom åtgärder som både är klimatsmarta och minskar kostnaderna. Här behövs mer forskning.

En slutsats från samtalen var att det finns ett behov av att skilja mellan potentiella ekonomiska vinster för konventionella respektive ekologiska gårdar. För en konventionell gård kan en omläggning till ekologiskt i kombination med införande av nya klimatsmarta metoder vara lukrativt. Experterna påpekade att minskade kostnader för insatsmedel tillsammans med ekostöd och högre priser på produkterna är starka incitament för omläggning.

För ekologiska gårdar är andra åtgärder viktiga som nya ersättningar, stöd till rådgivning och kunskapsöverföring. Experterna ansåg dock att klimatmärkning inte var rätt väg att gå eftersom det kan skapa förvirring hos konsumenter och försvaga de etablerade ekologiska märkningarna. Dessutom ansågs det svårt att sätta kriterier på en sådan märkning och viljan hos konsumenter för att betala ett ännu högre pris än det för ekologiskt är troligen begränsad. Om möjligt kan lantbrukare försöka förbättra sättet de kommunicerar kring saker som de redan gör. Klimatsmarta åtgärder som baljväxter i växtföljden borde lyftas fram och förklaras för konsumenter. Det skulle kunna öka betalningsviljan för dyrare men mer hållbara produkter.

Ett annat alternativ för lantbrukare kan vara att dela på de ekonomiska riskerna genom att bygga upp regionala värdekedjor och/eller satsa på andelsodling (CSA). Om konsumenterna blir mer involverade i jordbruksproduktionen kan de lära sig om de klimatrisker som deras lokala lantbrukare står inför och vikten av att jobba med klimatsmarta metoder. Detta kan öka betalningsviljan samtidigt som lantbrukarnas ekonomiska risk vid skördeförluster minskar.

Det är viktigt att förstå skillnaden mellan kort- och långsiktiga ekonomiska effekter av klimatsmarta jordbruksmetoder. På kortsiktig nivå finns ökade inkomster genom optimering av resursanvändning eller genom högre priser tack vare en bättre kommunikation med sina kunder. Långsiktiga effekter handlar om att internalisera de externa kostnaderna för jordbruk, det vill säga att kostnaden för en negativ miljöpåverkan bör belasta de som använder icke hållbara produktionsmetoder. För att uppnå detta krävs vetenskapligt baserade förändringar av jordbrukspolitik och stödssystem. Det diskuterar vi i broschyrens sista kapitel. Fördelarna med att bygga upp och upprätthålla högre mullhalter är troligtvis också en mer långsiktig effekt.

Slutligen är en gårds lönsamhet, och spridningen av klimatsmarta metoder, helt beroende på den enskilda lantbrukaren. Kreativitet, flexibilitet och en god förmåga till kommunikation är viktiga egenskaper. I en del fall kan klimatsmart jordbruk betyda att man behöver överge väl inarbetade tekniker och traditioner.

REKOMMENDATIONER FÖR FORSKARE OCH RÅDGIVARE

- Det behövs mer gårdsbaserade analyser av ekonomiska effekter vid införandet av klimatsmarta åtgärder (i samarbete med lantbrukare och rådgivare). Det här är viktigt eftersom det mesta av dagens data bygger på modeller.
- Kommunicera med lantbrukarna om win-win strategier (lösningar som är både klimatsmarta och lönsamma) som optimerad resursanvändning och åtgärder för att bygga upp jordens bördighet. Resultat från SOLMACC projektet visar att åtgärder som är bra för klimatet som optimerad cirkulation av växtnäring och växtföljder med baljväxter kan öka avkastningen och därför också lantbrukarnas inkomster.

REKOMMENDATIONER FÖR LANTBRUKARE

- Investera i att bygga upp och stärka regionala värdekedjor. Ett exempel på en väletablerad sådan är Ökodorf Brodowin i Tyskland. Här samarbetar flera lantbrukare och säljer olika jordbruksprodukter under ett gemensamt varumärke i gårdsbutiker, caféer och prenumerationsslådor.⁴
- Överväg att använda modeller för andelsodling (CSA) för att sprida de ekonomiska riskerna och involvera konsumenterna mer i produktionen. De kan till exempel hyra en liten bit mark och odla sina egna grönsaker, eller äga andelar i gården. Ett exempel är tegut Saisongården där lantbrukarna hjälper till att förbereda marken som hyrs av deltagarna.⁵

⁴ www.brodowin.de/en/home-en

⁵ www.tegut.com/aktuell/artikel/bio-gemuese-in-den-tegut-saisongaerten-selbst-frisch-ernten.html

GODA EXEMPEL

FLAACHTAL - ATT MARKNADSFÖRA KLIMATSMART LANTBRUK

I Flaachtal regionen i Schweiz har lantbrukare startat en egen förening för klimatsmart lantbruk. De har tre huvudmål som går under benämningen "20/20/20". De vill minska sina utsläpp av växthusgaser med 20%, minska sina kostnader med 20% och öka lönsamheten med 20% genom att sälja klimatsmarta produkter. Hittills har 26 gårdar anslutit sig till nätverket. Tillsammans representerar de hela områdets diversifierade jordbruksproduktion med bland annat djuruppfödning, vinproduktion och jordbruksgrödor. De jobbar med att öka resurseffektiviteten, lagra in mer kol i jorden, sluta kretsloppen på energi och växtnäring och att använda förnyelsebara energikällor. Det här har lett till en minskning av utsläppen och de kan marknadsföra sina produkter lokalt som klimatsmarta.

För mer information se www.agroco2ncept.ch

BÄTTRE KOMMUNIKATION

Än så länge är det inte så många lantbrukare som har introducerat nya klimatsmarta metoder. Som vi gick igenom i första kapitlet, och utifrån resultaten från SOLMACC, finns det fortfarande ett antal hinder som bromsar utvecklingen. Vi har redan noterat att åtgärderna måste vara ekonomiskt lönsamma. Dessutom kan brist på information, kunskap och erfarenhet begränsa utvecklingen mot mer storskalig användning. Lantbrukare kan också bekymra sig för potentiella negativa effekter på skörd och intäkter. När större investeringar krävs, till exempel i maskiner för reducerad jordbearbetning eller komposthantering, tvekar också

lantbrukarna. Att förbättra informationsflödet mellan de olika aktörerna (lantbrukare, rådgivare, forskare, konsumenter och handel) är en nyckelfråga för att få en spridningen av klimatsmarta metoder.

Vid rundabordssamtalet utvecklades två kommunikationsstrategier. Den första handlar om förbättrad kommunikation mellan lantbrukare, rådgivare och forskare. Den andra fokuserar på möjligheter i relationen mellan lantbrukare och konsumenter.

KOMPETENSÖVERFÖRING LANTBRUKARE-RÅDGIVARE-FORSKARE

Det är lantbrukarna som bestämmer vad de vill göra med sina gårdar. Att ställa om till ett mer klimatsmart lantbruk kan ha en stor påverkan på deras liv. Därför är det avgörande att de får stöd i beslutsprocessen och att den information som finns görs tillgänglig.

För att bygga en stabil grund för de här besluten krävs effektiv kommunikation mellan lantbrukare, rådgivare och forskare.

REKOMMENDATIONER FÖR LANTBRUKARE OCH LANTBRUKSORGANISATIONER

- Verka för mer direktkontakt mellan lantbrukare, till exempel genom regelbundna fältvandringar eller kurser för rådgivare om klimatsmart lantbruk. Direktkontakt mellan lantbrukare är ofta det bästa sättet att hitta svar på praktiska frågor.
 - Utöver SOLMACC projektet⁷ finns det flera forskningsinitiativ med mål att utveckla nya metoder eller hjälpa till med spridningen av forskningsrön till praktiker. Lantbrukare och deras organisationer kan gå med som partners, eller ta del av resultatet. Några exempel:
 - The European technology platform, TP Organics⁸
 - The European knowledge platform, OK-Net Arable⁹ (med bland annat information om reducerad jordbearbetning och användningen av baljväxter i växtföljden)
 - Nätverket "Innovative Farmers" i Storbritannien¹⁰
- Ofta finns material fritt tillgängligt på internet, och man kan prenumerera på deras nyhetsbrev.
- Organisationer kan lyfta fram klimatarbetet i sina medlemsaktiviteter (tidningar, utskick, möten).

REKOMMENDATIONER FÖR RÅDGIVARE

- Underlätta kommunikationen mellan lantbrukare och forskare. Det finns många möjligheter att få kontakt med lantbrukare och forskare. Ta del av seminarier vid jordbruksmässor och fältdagar såsom de inom SOLMACC-projektet.
- När du pratar klimatåtgärder med lantbrukare kan både ekonomiska argument (ökad skörd, lägre kostnader) samt anpassning till ett förändrat klimat fungera som ingångar. Fördelar som en ökad motståndskraft mot extrema väderhändelser som torka och översvämningar kommer bli allt mer relevant för lantbrukarna i takt med att klimatförändringar ökar. SOLMACC-åtgärderna eller andra agroekologiska system ger ofta ökad motståndskraft till exempel genom förbättrad vattenhållande förmåga i jorden eller en diversifiering av produktion och inkomstkällor.
- Fokusera på de fördelar som klimatsmart lantbruk har för jorden, såsom ökad mullhalt, stabilare jordaggregat och ökad vattenhållande förmåga. Bördighet är ett område som intresserar lantbrukare.

REKOMMENDATIONER FÖR FORSKARE

Utöver att samla mer information om de ekonomiska konsekvenserna av klimatsmarta åtgärder (se förra kapitlet) är det också viktigt att resultaten når praktikerna. Utbildning och kunskapsspridning mellan lantbrukare, rådgivare och forskare är en nyckelfråga. Via "informationsnoder" kan lantbrukare lära sig att utnyttja resurser mer effektivt, hur klimatsmarta åtgärder kan se ut på deras gårdar eller hur de kan kommunicera bättre med konsumenter. Direktkontakt med lantbrukare och rådgivare ger en bättre förståelse för vad de verkliga behöver.

⁷ www.solmacc.eu

⁸ www.tporganics.eu

⁹ www.farmknowledge.org

¹⁰ www.innovativefarmers.org

KOMMUNIKATION GENOM HELA VÄRDEKEDJAN

Lantbrukare, konsumenter och andra aktörer i värdekedjan tenderar att inte veta så mycket om de övrigas förväntningar och behov. Ofta pratar man inte om klimatsmarta metoder och deras effekter när det handlar om att sälja mat. Genom att förklara de positiva klimateffekterna av ekologiskt lantbruk finns en möjlighet att stärka konsumenternas lojalitet och få dem att acceptera högre priser. För en del lantbrukare kan det var utmanande att kommunicera med konsumenter och handel, men det är nödvändigt i utvecklingen av klimatsmart lantbruk. Det här betonades av flera experter vid rundabordssamtalet.

En klimativänlig livsmedelssektor inom EU handlar i slutändan inte bara om produktion utan också om konsumenternas intresse för att ändra sina köpvanor. Kommunikationen måste vara tydlig och lätt att förstå för konsumenterna.

Lantbrukare kan utveckla kommunikationen genom att förklara vad ekologiskt lantbruk är, och varför det är viktigt. Ekologiska lantbrukare kan visa hur mycket av det de gör redan har en positiv effekt med lägre utsläpp av växthusgaser. Lantbrukare och rådgivare kan arbeta tillsammans med att ta fram strategier för att sprida fördelarna med klimatsmart lantbruk.

GODA EXEMPEL

EKOLOGISK DAG PÅ WESSANEN

Wessanen är ett europeiskt matföretag som tror ekologisk mat är nödvändig för att lösa de stora problem som planeten och människorna står inför idag. Varje år anordnar de en ekologisk dag där runt tusen anställda diskuterar områden som markbördighet, näringslära och mattrender.

2017 var temat "Kan ekologisk mat bekämpa klimatförändringarna?". Eventet utfördes parallellt på tio platser i fem länder. Lokala experter var inbjudna för att leda konferensen och diskutera med de anställda. Målet är att de anställda ska få en bättre förståelse av hur olika sorters jordbruk påverkar utsläppen av växthusgaser, men också vilka effekter de får över matens värdekedja och hur Wessanen som ett ansvarsfullt företag kan agera. De blir också mer medvetna om sin egen roll som konsumenter när de gör sina egna matval.¹¹

¹¹ www.wessanen.com/en/newsroom/organic-food-against-climate-change

REKOMMENDATIONER FÖR LANTBRUKARE OCH RÅDGIVARE

- Jobba med skolor och lokala föreningar – de vill gärna lära sig mer. Ta kontakt med lärare. Att ge presentationer på skolor, hålla gårdsdagar för barn eller klimatsmarta matlagningslektioner är bra sätt att engagera unga konsumenter och deras föräldrar
- Använd sociala medier för att göra din röst hörd. Här kan du skapa kontakt med människor du aldrig mött men som vill kommunicera med dig. Genom att använda rätt tekniker kan du få uppmärksamhet och påverka beteendet hos din målgrupp. Här är några tips:
 - Berätta vad som är speciellt med klimatsmart lantbruk och vad det betyder för dig och ditt lokalsamhälle. Spela in korta videosnuttar eller ta bilder från gården. Vilka effekter av klimatförändringarna syns redan på din gård? Vad har blivit bättre? YouTube är den mest populära kanalen för den här typen av kommunikation.
 - Engagera din målgrupp genom att starta en konversation. Det är bättre att göra ett inlägg som skapar en diskussion än tio inlägg som inte ger några reaktioner. Om du får en reaktion, svara alltid. Kom ihåg att tio engagerade användare är mer värdefullt än hundra passiva läsare. Om du får negativa kommentarer, försök förstå varför och förklara din ståndpunkt. Kritisera inte andra personer, utan fokusera på att förklara din egen inställning.
 - Ha tålamod – det tar tid att nå ut i sociala medier. Dina användare sprider dina meddelanden vidare, men det tar tid.

REKOMMENDATIONER FÖR ÖVRIGA AKTÖRER INOM VÄRDEKEDJAN

Att samarbete med lantbrukare är en win-win. Lantbrukare kan få ökad synlighet för sina produkter och handels kan attrahera mer konsumenter till sina affärer.

- Dela ut priser till de mest klimatsmarta eller miljövänliga lantbrukarna
- Arrangera klimatsmart provsmakning där lantbrukare deltar och presenterar sina produkter
- Dela ut klimatsmarta recept i anslutning till produkter.
- Låt lantbrukare som praktiserar klimatsmarta metoder få plats i till exempel kundtidningar
- Uppmana anställda att diskutera direkt med kunderna. Arrangera besök för de anställda på en gård eller ha utbildningsdagar på temat klimatsmart lantbruk.

JORDBRUKSPOLITIK IDAG OCH IMORGN

EN POLITIK SOM HJÄLPER LANTBRUKET AGERA

Jordbruket är beroende av klimat och naturresurser när det producerar varor och kollektiva nyttigheter som bördighet, rent vatten och biologisk mångfald. Även om SOLMACC-projektet visar att klimatsmarta metoder kan hjälpa gårdar höja sina skördar och ge långsiktiga ekonomiska fördelar så finns det inga garantier. Att förändra sin produktion utan tillräckligt med stöd och råd kan vara tidskrävande för lantbrukarna. Deras största utmaning är den priskonkurrens som följer av ett globaliserat matsystem. Faktum kvarstår att det oftast inte finns tillräckligt med marknadsmotivation för att få lantbrukare att ändra sin produktion för minskad klimat- och miljöpåverkan. Det här visar på ett marknadsmisslyckande kring värdet på de kollektiva nyttigheterna. Det behövs en politik som signalerar till lantbrukare och andra aktörer i livsmedelsbranschen att de måste agera på klimatfrågan. Denna behöver vara en del av en bredare agenda för att öka hållbarheten och den socioekonomiska prestandan hos det europeiska jordbruket.

I detta ingår att sätta ambitiösa mål och introducera strategier som sätter jordbruket i fronten för klimatarbetet, belöna lantbrukarna för positiva klimat- och miljöeffekter och satsa på forskning och innovation för att säkerställa att livsmedelssektorn når sin fulla potential.

Både på nationell och regional nivå finns det idag insatser för att gynna åtgärder som är bra för klimat och miljö. Det handlar om allt från ersättning till ekologisk produktion till investeringar i infrastruktur och rådgivning. Det blir lättare för lantbrukare att acceptera förändringar om det också finns ett allmänt upplevt behov av förändring inom hela jordbrukssektorn. Så är inte alltid fallet, då en del regeringar och lantbruksorganisationer hävdar att sektorn ska undantas från signifikanta åtgärder som ett sätt att trygga livsmedelsförsörjningen. Detta används ofta som ett argument för att fortsätta med "business as usual".

Våra beslutsfattare har en avgörande roll i att ge stöd till en ambitiös omställning mot ett klimatsmart jordbruk. Detta genom att sätta ambitiösa mål och utvecklingsstrategier för sektorn som kopplar globala utmaningar till lokal handling. Nuvarande utveckling visar dock att vi inte kan förvänta oss mer av sektorn än vad nuvarande politik kräver. EU:s klimatpaketet 2030 kräver inte några sektor-specifika åtgärder, och de flesta medlemsländerna förväntas klara sina mål utan minskningar inom jordbruket. Utsläpp från jordbruket förväntas minska med bara 2,3% till 2030. År 2050 kommer det stå för en tredjedel av EU:s utsläpp.

GODA EXEMPEL

BONUS FÖR KOLLEKTIVA NYTTIGHETER ATT SÄTTA PRIS PÅ EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ett system kallat "bonus för kollektiva nyttigheter" har utvecklats och testats i den nordtyska delstaten Schlesig-Holstein av organisationen *Deutscher Verband für Landschaftspflege / Landcare Germany*, en paraplyorganisation för landsbygdsutveckling i Tyskland.

Idén är att utvärdera och betala för de miljö tjänster som tillhandahålls av varje gård, till exempel tjänster inom klimat, biologisk mångfald och skydd av vatten.

Allt fler menar att en nära koppling mellan långsiktig strategisk planering och kortsiktiga politiska mål är nödvändig för att åstadkomma betydande utsläppsminskningar. Det behövs långsiktiga nationella strategier för koldioxidsnåla samhällen om vi ska kunna höja ambitionsnivån och på ett effektivt sätt implementera en klimatpolitik.

Trots betoningen av klimat som ett övergripande mål inom landsbygdsprogrammet har relativt lite skett hos medlemsländerna.¹² Historien visar att landsbygdsprogrammets miljöåtgärder hittills inte implementeras på ett systematiskt sätt av lantbrukarna. Det är därför nödvändigt att framtida policys mer effektivt stödjer ett klimatsmart och miljövänligt jordbruk, enligt principen "public money for public goods" (ung. allmänna medel för kollektiva nyttigheter). Det här kräver åtaganden från lantbrukare, rådgivare, forskare och beslutsfattare stöttade av ett nytt avtal mellan medborgare och lantbrukare. Eftersom användandet av allmänna medel för att stödja miljö- och klimativänliga metoder inte är tillräckligt väl integrerad i vårt nuvarande marknadssystem behöver beslutsfattare ge incitament och belöna de som levererar miljö- och klimatnytta. Det här är avgörande för att stimulera minskade utsläpp av växthusgaser och en klimatanpassning som en del av en

bredare hållbarhetsagenda. Ett mer systematiskt arbete från jord till bord skulle vara bättre anpassat för att minska matens klimatpåverkan samtidigt som vi uppnår målen för hållbar utveckling, speciellt återställandet av ekosystemtjänster.

Det behöver skapas möjligheter att skala upp de bästa agroekologiska systemen och integrera dem i en sammanhängande distributions- och värdekedja. Betydande investeringar behövs i forskning och utveckling av nya ekonomiska paradigmer som straffar affärsmodeller som leder till miljöförstöring, och belönar de som skyddar och utvecklar biologisk mångfald och eliminerar farliga utsläpp. Slutpriset på produkterna måste reflektera den verkliga produktionskostnaden genom att internalisera alla externaliteter som förlust av biologisk mångfald, förorening av vatten och utsläpp av växthusgaser. Utbildning och rådgivning kring agroekologisk produktion och rättvis handel behöver integreras på universiteten och i yrkesutbildningar. Omställningen av livsmedelssektorn mot agroekologi kommer föra med sig en mer sammanhängande jordbrukspolitik. Avgörande för att sätta igång denna omställning är väl finansierad forskning.

Den här gör det alltså möjligt för lantbrukare att producera inte bara produkter som majs, potatis eller mjölk utan även ekosystemtjänster.

Lantbrukarna är fortsatt fria att fatta egna beslut i egenskap av entreprenörer. I kontrast till vanliga jordbruksprodukter har inte ekosystemtjänster något värde på marknaden. Det är ändå möjligt att sätta ett pris på dem baserat på en utvärdering av de ekonomiska effekterna av olika åtgärder på gårdarna.¹³

¹² Research for agri committee 2017. The consequences of climate change for EU agriculture: follow-up to the cop21 - UN Paris climate change conference. [lp/b/agri/ic/2016-20](http://b/agri/ic/2016-20), february 2017.

¹³ Läs hela rapporten här: www.lpv.de/fileadmin/user_upload/PP_Gemeinwohlpraemie_FIN_EN_web-neu.pdf

RÅDGIVARE OCH LANTBRUKSORGANISATIONER

- Utnyttja de nuvarande stöd som finns tillgängliga inom EU:s landsbygdsprogram.
- Stöd utvecklingen av nya policyinstrument som kan stimulera spridningen av agroekologiska metoder och hjälpa lantbrukare med omställningen till hållbara odlingssystem. Dessa instrument ska uppmuntra klimatsmarta och miljövänliga metoder, minska negativa externaliteter och främja en långsiktig stabilitet och motståndskraft inom jordbruket genom lägre kostnader och ett minskat beroende av insatsmedel.

REKOMMENDATIONER FÖR FORSKARE

- Utveckla metoder för att utvärdera multifunktionella jordbruks- och livsmedelssystem. Detta för att undvika en mentalitet där ensidigt klimatfokus riskerar leda till en fortsatt industrialisering av jordbruket inom EU, med en kohandel kring miljön och fortsatt nedläggning av lantbruksföretag.
- Fokusera på att mäta de många olika effekterna av jordbruk istället för enskilda faktorer som koldioxidekvivalenter per kilo produkt. Dessa tenderar att premiera "effektiva" system med höga insatser, storskalig monokulturodling och djurhållning.

REKOMMENDATIONER FÖR BESLUTFATTARE

- Säkerställ en hög ambitionsnivå för klimatarbetet inom jordbruket fram till 2030. Detta kan bidra till en effektiv implementering av Parisavtalet. Det handlar om att sätta ambitiösa mål för minskade utsläpp av andra gaser än koldioxid, som metan och lustgas, men också utsläppsmål för koldioxid från åkermark och gräsmarker.
- Sätt upp långsiktiga nationella planer för klimatarbete inom jordbrukssektorn fram till 2050. Långsiktiga planer hjälper till att bestämma den kortsiktiga politiken och underlättar en meningsfull diskussion mellan aktörerna i sektorn. Planerna bör innehålla bidraget från kolinlagring (till exempel i välskötta gräsmarker) liksom åtgärder kring efterfrågan som ökad medvetenhet om uthålliga dieter, minskad konsumtion av animalier och minskat matsvinn.
- Utveckla nya policyinstrument som möjliggör för lantbrukare att mer effektivt ställa om mot hållbara odlingssystem, som ekologisk odling, genom att ge incitament och belöna de som levererar miljö- och klimatnytta. Då jordbrukspolitiken står för 40% av EU:s budget finns det en enorm potential i att sätta hållbarhet i centrum av jordbruksutgifterna.
- EU bör engagera sig i en matomställning, liknande energiomställningen, där jordbrukets fokus flyttas mot agroekologiska system som ekologisk odling och agroforestry. Det finns många lösningar som hindrar förändring inom det dominerande livsmedelssystemet. Från lokal till global nivå behöver politiken designas om och integreras. Det behövs nya odlingssystem baserade på ett ekologisk angreppssätt, nya distributionskedjor behöver etableras och innovationssystem behöver anpassas. Det kommer krävas ett välfinansierat forskningsprogram om vi ska kunna göra signifikanta framsteg i omställningen av Europas livsmedelssystem.

SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

I den här broschyren har vi försökt förklara hur klimatsmart lantbruk kan göras ekonomiskt bärkraftigt och hur vi kan hantera hinder som brist på information och politiskt stöd. Vi hoppas att det kan leda till en ökad spridning av klimatsmarta jordbruksmetoder.

Resultaten från rundabordssamtalen kan sammanfattas i fem punkter:

1. Kommunikation mellan alla aktörer i värdekedjan är avgörande. Det betyder till exempel kommunikation mellan lantbrukare och konsumenter och mellan lantbrukare och handel, om både fördelar och utmaningar med klimatsmart lantbruk. Förbättrad kommunikation kan öka konsumenternas lojalitet och vilja att betala ett högre pris för klimatsmarta produkter. Vikten av kommunikation är kanske inte alltid uppenbar, eller så verkar det för tidskrävande, men även en liten investering kan betala sig.
2. Lantbrukarnas know-how behöver öka. Lantbrukare, forskare och rådgivare bör utbyta sina kunskaper och erfarenheter. Det här kan bidra till att öka medvetenheten om klimatsmarta metoder och deras fördelar, och göra lantbrukarna medvetna om vilka finansieringsmöjligheter som finns redan idag.

FIGUR 3

ETT BÄRKRAFTIGT KLIMATSMART LANTBRUK

3. Det finns behov av mer forskning inom flera områden. Det behövs fler gårdsbaserade analyser av ekonomiska effekter vid införandet av klimatsmarta jordbruksmetoder. Fokus bör ligga på den mångfald av effekter lantbruket ger och inte bara växthusgaser.
4. Olika ekonomiska modeller bör utforskas. Regionala värdekedjor, andelsodling och olika samarbetsformer skulle kunna hjälpa lantbrukare att mer effektivt kommunicera sin klimatnytta till konsumenter. Det i sin tur kan öka betalningsviljan. Regionala värdekedjor kan dessutom minska ekonomiska och klimatrelaterade risker för den enskilda lantbrukaren.
5. Det behövs en ny jordbrukspolitik. Vi behöver utveckla nya policyinstrument som gör det möjligt för lantbrukare att mer effektivt genomföra en omställning mot hållbara jordbrukssystem, såsom ekologiskt lantbruk. Samtidigt måste lantbrukare uppmanas att utnyttja de åtgärder som redan finns i bland annat nuvarande landsbygdsprogram.

En del av de här åtgärderna kan implementeras direkt, medan andra är föremål för en mer långsiktig utveckling. Om vi ska klara ambitionen om ekonomiskt bärkraftiga och klimatsmarta jordbrukssystem måste många olika aktörer inom sektorn engagera sig, inklusive forskare och beslutsfattare.

Som vi uttryckte i början behövs en gemensam insats för att minska jordbrukets andel av utsläppen av växthusgaser – och ekologiskt lantbruk kan leda vägen. Vi tror att projekt som SOLMACC, som är baserade på samarbetet mellan lantbrukare, rådgivare och forskare, kan bidra till det.

KÄLLOR OCH FÖRDJUPNING

DANILA, A. M., FERNANDEZ, R., NTEMIRI, S., MANDL, N. & RIGLER, E. 2016. Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2014 and inventory report 2016: Submission to the UNFCCC Secretariat. *EEA Report No 15/2016*. European Commission, DG Climate Action, European Environment Agency, Brussels.

FAO 2016. THE STATE OF FOOD AND AGRICULTURE - CLIMATE CHANGE, AGRICULTURE AND FOOD SECURITY. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.

MULLER, A., BAUTZE, L., MEIER, M., GATTINGER, A., GALL, E., CHATZINIKOLAOU, E., MEREDITH, S., UKAS, T. & ULLMANN, L. 2016. Organic Farming, Climate Change Mitigation and Beyond – Reducing the environmental impacts of EU agriculture. FiBL and IFOAM EU. http://www.ifoam-eu.org/sites/default/files/ifoameu_advocacy_climate_change_report_2016.pdf

RESEARCH FOR AGRI COMMITTEE 2017. THE CONSEQUENCES OF CLIMATE CHANGE FOR EU AGRICULTURE: FOLLOW-UP TO THE COP21 - UN PARIS CLIMATE CHANGE CONFERENCE. IP/B/AGRI/IC/2016-20, February 2017.

www.farmknowledge.org

www.innovativefarmers.org

www.solmacc.eu

www.tporganics.eu

KONTAKT

International Federation of Organic Agriculture Movements - European Regional Group

Rue du Commerce 124 – 1000 Brussels – Belgium
Projektledare: Ann-Kathrin Trappenberg
Telefon: +32 (0) 2 280 68 50 – Fax: +32 2 735 73 81
E-post: ann-kathrin.trappenberg@ifoam-eu.org
www.solmacc.eu

WWW.SOLMACC.EU

PARTNERS

Ekologiska Lantbrukarna

Hög Sunnersberg – 531 98 Lidköping– Sweden
Kontakt: Niels Andresen
Telefon: +46 70 380 98 96
E-mail: niels.andresen@ekolantbruk.se

Research Institute of Organic Agriculture

Kasseler Straße 1a – 60486 Frankfurt – Germany
Kontakt: Lin Bautze
Telefon: +49 69 713 7699 76
E-post: lin.bautze@fibl.org

ASSOCIAZIONE ITALIANA
PER L'AGRICOLTURA BIOLOGICA

Italian association of organic agriculture

Via Pio Molajoni, 76 – 00159 Rome - Italy
Kontakt: Daniele Fontanive
Telefon: + 39 3881691834
E-post: solmacc@aiab.it

Advisory Service for Bioland farmers

Kaiserstrasse 18 – 55116 Mainz – Germany
Kontakt: Dr Stephanie Fischinger
Telefon: +49 613 12 39 79 22
E-post: stephanie.fischinger@bioland.de

